

Fundur íslensku sendinefndarinnar 1949.

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Utanríkisráðherra – Utanríkismál – Sendinefdir – NATO – Norður Atlantshafssambandið – Eysteinn Jónsson – US State Department – Mr Bohlen – General Anderson – Mr Hickerson – Mr Hulley – Dean Acheson – 1949

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

---

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-10, Örk 5

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Endanlegt

Mánudagur, 14, marz, 1949.

Kl. 2.45 f.h. fóru íslenzku fulltrúarnir ásamt sendiherra, Thor Thors, á fund utanríkisráðherra, Dean Acheson, í State Department. Voru á þeim fundi einnig viðstaddir Mr. Bohlen, Counselor of the State Department, Mr. Hickerson, forstjóri Evrópudeildarinnar, og Mr. Hulley, forstjóri Norður-Evrópudeildarinnar.

Bjarni Benediktsson óskaði Acheson til hamingju með hið þýðingarmikla embætti og minntist á velvild hans til Íslands, og skýrði síðan frá því, að ráðherrarnir væru komnir til Washington til þess að kynna sér efni hins fyrirhugaða Atlantshafs-sáttmála. Sagði hann, að Ísland væri mjög hlynnt náinni samvinnu við hin vestrænu lýðræðisríki, en hinsvegar hefði Ísland þá sérstöðu, að hvorki hefði það eigin her né gæti haft né heldur gæti komið til greina, að útlendur her fengi að hafa þar aðsetur á friðartímum, og gildi það sama einnig um herstöðvar. Væri þessvegna ekki ljóst, hvort rúm væri fyrir Ísland meðal samningsríkja.

Dean Acheson minntist á góða samvinnu sína við Ísland áður fyrr og sagði, að hann vildi taka skýrt fram, að Bandaríkjastjórn myndi ekki reyna að hafa nein áhrif á íslenzku ríkisstjórnina varðandi þátttöku í samningnum, og væri það mál, sem Íslendingar sjálfir yrðu algjörlega að ákveða. Hinsvegar vildi hann að sem ljósastar upplýsingar lægju fyrir til þess að íslenzka stjórnin gæti á grundvelli þeirra tekið endanlega afstöðu til málsins. Rakti hann efni samningsins. Fyrsta grein væri um friðsamlega úrlausn deilumála í samræmi við sáttmála Sameinuðu Þjóðanna. Í annarri grein væri

yfirlýsing þess efnis, að Öryggi aðilanna yrði bezt eftt með því að treysta grundvallarreglur lýðræðisins, því að ljóst væri, að lýðræðisríki myndi aldrei geta hafið árásarstríð. Þriðja grein gerði ráð fyrir viðeigandi ráðstöfunum aðilanna til þess að efla möguleika hvers fyrir sig og allra í sameiningu til að standast vopnaða árás. Framkvæmdin á þeirri grein yrði eftir atvikum; þannig myndi t.d. ríki, sem aldrei hefði haft her ekki þurfa að mynda hann nú. Gert væri hinsvegar ráð fyrir því, að hvert ríki legði það af mörkum, sem hægt væri að atlast til af því með sanngirni, en ljóst væri t.d., að ekki kæmi til mála, að neitt samningsríki óskaði að hafa her í öðru þátttökuríki á friðartímum eða herstöðvar. Í fjórðu grein væri gert ráð fyrir því, að aðilar bæru ráð sín saman ef Öryggi einhvers þeirra væri í hættu. Í fimmtu grein væri því lýst yfir, að vopnuð árás á einn aðila væri jafnframt vopnuð árás á alla hina. Væri það í algjöru samræmi við fimmtugustu og fyrstu grein sáttmála S.P., þ.e. "collective self defense".

Sagði Acheson, að samkvæmt samningnum myndi hver aðili gera þær ráðstafanir, sem hann teldi nauðsynlegar, þar á meðal hernaðarráðstafanir. Sú spurning hefði risið, hvort t.d. Danmörk myndi þurfa að lýsa stríði á hendur því ríki, sem réðist á Alaska, en engin slík skuldbinding fælist í samningnum. Það væri tvímæla- laust á valdi hvers aðila að ákveða sjálft bona fide, hvað það gæti og vildi gera eftir atvikum. Þá væri og í samningnum yfirlýsing um það, að ekkert ákvæði hans bryti í bága við sáttmála S. P., enda skyldu ráðstafanir samkvæmt honum einungis gerðar meðan Öryggisráðið gæti ekki gert nauðsynlegar aðgerðir. Loks

veri tekið fram, að samningurinn skyldi gilda í 20 ár, en gert veri ráð fyrir því að endurskoðun gæti farið fram að 10 árum liðnum.

Bjarni Benediktsson spurði hvort það veri rétt skilið, að hvert ríki ákvæði algjörlega sjálft hvaða ráðstafanir það vildi gjöra ef um vopnaða árás væri að ræða, eða hvort hinir aðilarnir gætu haft einhver áhrif í því efni. Acheson sagði, að ráðið (Council) gæti gert tillögur um það, hvað æskilegt væri að hvert ríki gerði, en hver aðili myndi ákveða endanlega sjálfur, sbr. orðin "which it deems necessary". Hinsvegar yrði sú ákvörðun auðvitað að vera bona fide. B. B. sagði, að svo virtist, sem Ísland myndi aðeins þurfa að athuga hvort það gæti látið "facilities" í té á styrjaldartímum. Hickerson sagði að auðvitað myndi ráðið geta mælt með því, að einhver ákveðin "facilities" væru fyrir hendi "in case of emergency".

Acheson skýrði frá því, að í ályktun Bandaríkjaþings væri tekið fram, að svæðissamningar eins og þessi væru æskilegir því að nauðsynlegt væri, að þau ríki, sem hyggðu á árásir gerðu sér fullkomlega ljóst fyrirfram, hvaða afleiðingar það myndi hafa. Væri jafnvel gert ráð fyrir því, að ef slíkir samningar hefðu verið fyrir hendi fyrr, hefðu þeir getað komið í veg fyrir heimsstyrjald-irnar tvær.

B. B. sagði að andstæðingar samningsins á Íslandi myndu segja að ef ekki væri til þess atlast, að Ísland hefði her eða herstöðvar á friðartímum, myndi Ísland einungis verða hinum aðilunum til byrði; hlyti þessvegna eitthvað annað að vera á bak við. Acheson áleit að til andsvara væri hægt að benda á það, sem hann áður hefði sagt, þ.e., að nauðsynlegt væri að væntanlegt árásar-

ríki gerði sér grein fyrir því, að með árás á Ísland væri jafnframt ráðist á alla hina samningsaðilana, og þá einnig fyrir því, að Ísland væri ekki "available" fyrir árásarríki.

B. B. benti á að sumir mundu segja að með þátttöku í þessum samningi mundi Ísland vera í enn meiri hættu statt, en ef það segði berum orðum, að ekkert ríki gæti fengið "facilities" á Íslandi. Þá væri einnig spurning um það, hvort hægt sé að verja Ísland án mikils undirbúnings, því hugsanlegt væri, að Rússar mundu geta hafið stríð á Íslandi. Acheson viðurkenndi að þetta væri þýðingarmikil spurning, en Ísland yrði auðvitað að gera sér grein fyrir svarinu á grundvelli þeirrar reynslu, sem fyrir lagi, því að sýnt væri að hingað til hefðu ríki ekki getað haldið sér utan við styrjaldir með hlutleysi, t. d. Danmörk, Noregur, Holland og Belgía, --- og jafnvel Ísland í síðasta stríði. B. B. spurði hvort ekki myndi taka töluverðan tíma að koma herliði til Íslands ef á þyrfti að halda. Hickerson svaraði því þegar til, að þeirra eigin interessa væri svo mikil, að þeir mundu þegar í stað senda lið og það væri hægt á mjög skömmum tíma. Að öðru leyti var um það talað, að rétt væri, að sérstakar umræður færu fram um það við aðila, sem vit hefðu á þeim málum. Fleira gerðist ekki á þessum fundi, en ákveðið var að hafa framhaldsfund með þeim Bohlen, Hickerson og Hulley. Á þeim fundi var afhent afrit samningsfrumvarpsins, en sem algert trúnaðarmál.

Á framhaldsfundinum sagði B.B. að nauðsynlegt væri að upplýsa betur ákvæði þriðju greinar. Ljóst myndi, að Ísland hefði

úrslitaráðin, en spurning væri hvernig færi, ef Ísland neitaði að
að láta í té aðstoð, sem hinum aðilunum þætti sanngjarnt að látin
yrði í té. Bohlen lagði áherzlu á, að hér væri fyrst og fremst um
móralaska yfirlýsingu að ræða þess efnis, að ríki vildu standa saman,
en jafnframt væri gengið út frá því, að hver aðili gerði það, sem
hann gæti, eftir því sem sanngjarnt mætti teljast. Ef hinsvegar væri
neitað um aðstoð gætu hin ríkin ekkert gert við því frá lagalegu
sjónarmiði, og væri t. d. ljóst, að ekki væri hægt að bera málið
undir dómstól. B. B. benti á, að Keflavíkursamningurinn væri gerður
til tiltekins árabils, og spurning væri hvort það mundi leiða af
ákvæðum þriðju greinar, að Ísland mundi þurfa að fallast á áfram-
haldandi gildi hans að efni til eða formi. Hickerson sagði að ef
til vill mundi ráðið (Defense Committee) álíta að nauðsynlegt væri,
að tiltekin "facilities" væru fyrir hendi, en það mundi þá leiða
af þessum samningi en ekki hinum. Ísland mundi þá geta annaðhvort
séð um það atriði sjálft eða fengið aðstoð annarra aðila til þess.
B. B. spurði hvort nokkur önnur svæði á Íslandi en Keflavíkurvöllur-
inn myndu koma til greina, og var því svarað, að áhugi mundi fyrir
því, að mannvirkin í Hvalfirði fengju að standa. B. B. spurði hvort
það gæti komið til, að Ísland þyrfti að segja öðru ríki stríð á
hendur, en Bohlen sagði að því mundi Ísland ráða sjálft. B. B. spurði
þá hvað væri átt við með orðunum "including the use of armed forces"
í fimmtu grein. Sagði Bohlen að átt væri við, að samningurinn tæki
einnig til hernaðar aðgerða, en það færi eftir atvikum hvort til
þeirra kæmi. T. d. myndu þær ekki koma til greina af hálfu ríkis,
sem engan her hefði. B. B. spurði hvort það gæti komið til greina,

að Ísland yrði beðið um að leggja til togara og menn til ákveðinna starfa í sambandi við samninginn, og sagði Hickerson þá, að ef til vill væri það ekki alveg óhugsanlegt, að ráðið mundi gera einhverjar tillögur í þá átt ef það þætti sanngjarnt. B. B. lét þegar uppi, að á slíkt mundi ekki fallizt af Íslandi, enda væru togararnir helztu framleiðslutæki landsmanna, sem útilokað væri að vera án. Síðan lagði Eysteinn Jónsson sérstaka áherzlu á, að slík ráðstöfun togaranna kæmi alls ekki til greina. Bohlen svaraði því til, að um þetta mundi Ísland hafa úrslitaráðin, og sagði að allir aðilar gerðu sér grein fyrir því, að Ísland hefði sérstöðu. Að líkindum myndi ekki verða til annars ætlast af Íslandi en þess, að ákveðin "facilities" væru fyrir hendi. Hickerson sagði, að hlutur Íslands yrði sennilega mjög svipaður og í síðasta stríði. B. B. spurði þá, hvort Ísland mundi geta gert sérstakan formlegan fyrirvara við samnings undirskrift um það, að Ísland hefði engan her og sérstöðu þess að öðru leyti bæri að virða. Bohlen og Hickerson töldu að slíkur fyrirvari mundi vera mjög óheppilegur, því að ýms fleiri ríki mundu þá vilja gera fyrirvara. Hinsvegar væri óþarft að gera slíkan fyrirvara, því að aðilarnir væru sammála um sérstöðuna. Ísland myndi eiga fulltrúa í ráðinu, og myndu fulltrúar U. S. og Bretlands hafa fulla samvinnu við hann um þetta, enda hefði Ísland sjálft úrslitaráðin um, hvað það gerði. Hickerson bætti því við, að hann hefði unnið að samningnum frá því í júlí, og hefðu allir aðilar gert sér grein fyrir sérstöðu Íslands.

Bohlen ræddi nokkru nánar um hugsanlegan hagnað Íslands af því að vera hlutlaust og benti á, að Rússar myndu ekki á nokkurn hátt virða þá afstöðu, því að þeir legðu ekkert upp úr hlutleysi, og

teldu óvinalandið byrja fyrir utan sín eigin landamæri.

Eysteinn Jónsson tók fram, að af Íslands hálfu myndi aðalatriðið vera það, að erlendur her eða herstöðvar á Íslandi á friðartímum kæmu ekki til greina. Sagði hann, að nauðsynlegt væri að fá uppgefið hverskonar "facilities" tillagna mætti vanta um. Ennfremur, að það sem gert væri á friðartímum á Íslandi yrði að vera gert undir stjórn og umsjá Íslands. Hætt væri við, að sagt yrði af andstæðingum samningsins, að hverskonar undirbúningur mundi auka hættu á árás. Bohlen sagði að væntanlega mundi verða um það að ræða að tryggt væri, að Keflavíkurflugvöllur yrði tiltækur "in emergency" og sagði að vernd Íslands mundi aðallega koma fram í því, að bandalags aðilarnir myndu áður en stríð hæfist hafa ráð yfir loftleiðum og siglingaleiðum til Íslands fremur en með viðbúnaði í landinu sjálfu. B. B. sagði, að sú röksemd væri einnig til, að Ísland væri svo þýðingarmikið fyrir U. S. og U. K., að þau myndu koma til hjálpar ef ráðist væri á Ísland. Væri því ef til vill ekkert aukið öryggi með þátttöku í samningnum. Bohlen sagði þá, að Rússar mundu ef til vill skáka í því skjóli, að ekki væri um þetta vitað ef Ísland væri ekki aðili, eða minnsta kosti gæti tekið töluverðan tíma að fá úr því skorið. Ísland mundi þá heldur ekki hafa aðstöðu til að fylgjast með ráðagjörðum hinna aðilanna né hafa áhrif á þær, og aðstoðina við Ísland yrði að framkvæma eftir að árás hefði átt sér stað. Lagði hann enn á ný áherzlu á að hér væri um að ræða samvinnu friðsamra þjóða gegn yfirgangi, og að nauðsynlegt væri, að árásarríki þyrfti engum blöðum um það að fletta hver afleiðing árásar yrði.

Eysteinn Jónsson hreyfði því, hvort hugsanlegt væri, að Ísland stæði utan við samninginn með tilliti til þess hve Ísland gæti lítið lagt til málanna, en lýsti því yfir, að það myndi láta í té viss hlunnindi ef til árásar kæmi. Gegn þessu mundi svo U. S. og U. K. lýsa því yfir, að árás á Ísland mundi jafnframt vera talin árás á þau. Bohlen taldi á þessu öll tormeiki, og Hickerson tók undir þau, og bætti við, að þá væri í raun rétttri um annað bandalag að ræða, sem hvorugum aðila mundi auðveldara að eiga við eða fá framgengt. Ennfremur kom fram, að einhliða ábyrgðar yfirlýsing Bandaríkjanna fyrir Ísland mundi ekki fánæg. B. B. benti á, að ef skýrt væri frá því á Íslandi, hvaða álit Bandaríkin hafa á sérstöðu Íslands, myndu hinir aðilarnir ef til vill koma með sömu röksemdirnar eins og um fornlegan fyrirvara væri að ræða, en Hickerson sagði að allir ~~ættir~~ aðilar hefðu verið sammála um sérstöðu Íslands. Bohlen sagði að aðal atriðið fyrir Ísland væri, hvort nauðsynlegt væri að hafa "facilities" fyrir hendi til þess að tryggja öryggi landsins. Sú spurning myndi rísa hvort sem Ísland væri aðili samningsins eða ekki. Hickerson lét uppi að Bandaríkjunum mundi ekki síður umhugað um "facilities" á Íslandi þó að Ísland yrði ekki samningsaðili.

Að lokum spurði B. B. hvort álitid væri nú, að um "emergency" væri að ræða, þar sem ráðgert væri að undirskrifa samninginn innan skamms, en Bohlen sagði, að einungis væri um eðlilega þróun að ræða, því að umræður hefðu átt sér stað um eins árs skelð. Þá var og upplýst, að Eire hafi sett það sem skilyrði fyrir þátttöku, að allt Írland yrði sameinað. Óvíst væri um Portúgal, en það ríki hefði sýnt áhuga fyrir málinu og borið fram vissar spurningar.

Fleira gerðist ekki á fundinum nema það, að ákveðið var að næsti fundur skyldi haldinn daginn eftir kl. 10.30 f.h.

Þriðjudagur, 15. marz, 1949.

Fundur hófst í State Department kl. 10.30 f.h. Voru þar viðstaddir Mr. Bohlen, Mr. Hulley, Mr. Hickerson og Mr. Bream, sem allir höfðu verið á fundinum daginn áður, en auk þeirra Major Gen. Anderson úr flughernum, og Admiral Woolridge frá flotanum. Fundurinn hófst með því, að Mr. Hickerson sagði að fulltrúar hers og flota væru mættir á fundinum til þess að gefa upplýsingar um öll þau atriði hernaðarlegs eðlis, sem ráðherrarnir vildu kynna sér og lagði hann ríka áherzlu á, að rétt væri að ráðherrarnir spyrðu um öll þau atriði, sem þeir álitu hafa þýðingu, þannig að engin vafamál yrðu eftir að fundinum loknum.

Bjarni Benediktsson sagði að þýðingarmesta spurningin, sem athuga þyrfti á þessum fundi væri sú hvort hægt væri frá hernaðar sjónarmiði að gefa Íslandi "reasonable security" án þess að erlendur her eða herstöðvar væru á Íslandi á friðartímum ef einhver "facilities" eins og talað var um daginn áður væru fyrir hendi á ófriðartímum. Spurning væri hvort til mála gæti komið að árásarríki gæti tekið Ísland ~~á~~ en nokkuð yrði við því gert. Við athugun á þeirri spurningu yrði að ganga út frá því, að Ísland hefði sjálft engan her og nauðsynlegt væri að upplýsa hversu fljótt ^{hægt væri að gera} ~~Bandaríkin myndu geta gert~~ ráðstafanir til að bægja árás frá Íslandi.

Mr. Hickerson sagðist skilja málið þannig, að Ísland hefði engan her, en ef Ísland gerðist aðili að samningum myndi verða gert ráð fyrir vissum "facilities" á Íslandi, og ^{þar heldi verið breytt. leidd} hugsanlegt væri að einmitt þau "facilities" gætu ~~af~~ til vill orðið til þess að auka á árásarhættuna. Spurning væri því hversu langan fyrirvara mundi þurfa til að gera nauðsynlegar ráðstafanir til aðstoðar og varnar, og lagði hann

*Hjúglaust mundu og
vera sérhæfðar heit set
minna miða heituna met þess
að hafa flutningsliðin í mynd við land
ólífríð
horft.*

málið þannig fyrir Gen. Anderson. Sagði Gen. Anderson, að Bandaríkin hefðu
væð fyrst og fremst áhuga á "preventive" ráðstöfunum í sambandi við
Ísland, þannig, að hægt væri að sjá um að önnur ríki gætu ekki ~~me~~ tekið
Ísland og væri vonast til þess, að um einhvern fyrirvara mundi vera
að ræða ("advance warning"). Árásarlið gæti komið sjóleiðis eða loft-
leiðis, og yrðu Bandaríkin að hafa nákvæmar ráðagerðir um það fyrir-
fram hvað gera skyldi. Benti hann á, að tilraunir með jet-flugvélar
hefðu sýnt að skjótar aðgerðir væru framkvæmanlegar. Hickerson sagði
að Ísland væri svo þýðingarmikill staður frá hernaðar sjónarmiði, að
sérstaklega vel mundi verða fylgst með allri árásarhættu, sem beindist
gegn því. Admiral Woolridge taldi að venjulega væri fyrirsjáanlegt
um nokkurt skeið, þegar styrjöld væri um það bil að byrja, og ef ákveð-
inn "facilities" væru fyrir hendi og nákvæmar ráðagerðir um það, hvernig
þau skyldu notuð myndi verndin verða mun auðveldari en ella. Thor Thors
benti á, að ekki hefði árásin á Pearl Harbor verið talin nægilega
fyrirsjáanleg til þess að virkar aðgerðir hefðu komið þar að haldi.
Admiral Woolridge sagði að fyrirsjáanlegt hefði verið, að Japan myndi
gera árás um það leyti sem varð, en hinsvegar hefði ekki verið talið
líklegt, að ráðist yrði á Pearl Harbor.

*og af '64.
gæti ist
ad li
sam u
var þess
til sth.
Húglaust
m. a.
þannig
því
því
þannig*

Bjarni Benediktsson spurði hvort hugsanlegt væri, að Rússar
gætu sett lið á land með kaþbátum, og sagði Admiral Woolridge að það
gæti komið til mála, en þó gæti ekki verið um mikið lið að ræða. Þá
myndi og erfitt að koma nauðsynlegum vistum til slíks liðs. Væri
miklu líklegra að ef til flutnings liðs kæmi myndi flugleiðin verða
notuð. Gen. Anderson taldi ólíklegt að Rússar myndu senda lítið lið
ef til kæmi, því gerðu sér fyllilega grein fyrir því, hversu ~~miklu~~
mikla þýðingu Ísland hefði fyrir Bandaríkin og Bretland, og að mikið

Eitt skipanna hafi brotið í bág við íslenzka landhelgislöggjöf og að-
spurður hafi skipstjóri þess upplýst, að hann ~~XXXX~~ hefði aldrei fengið við
fiskiveiðar fyrr, heldur starfað í rússneska flotanum. Væri því hugsan-
legt, að með þessum hætti gætu Rússar undirbúið árás. Gen. Anderson
sagðist hafa haft upplýsingar um þennan flota.

Admiral Woolridge sagði að ef stríð kæmi eða væri yfirvofandi myndu Rússar reyna að ná Íslandi og væri ~~innvið~~ ^{andlit} ~~innvið~~ ^{á russala flota} ~~innvið~~ ^{á russala flota} örugga leiðin sú, að hafa þar fyrir hendi "adequate forces" til að koma í veg fyrir að það tækist. Hickerson minnti á að Bohlen hefði daginn áður sagt að Rússar legðu ekkert upp úr hlutleysis hugtakinu, heldur hugsuðu einungis um væntanlegar afleiðingar tiltekinna atburða. Væri því enginn vafi á því, að öryggi Íslands myndu stórum aukast við það, að Rússar gerðu sér grein fyrir því, svo að elgi yrði um villst hvaða afleiðingar árás á Ísland mundi hafa fyrir þá. Þá minnti hann og á spurningu B.B. frá deginum áður um það hvort ráðgert væri að einhverjar breytingar yrði að gera á þeim "facilities", sem nú væru fyrir hendi á Íslandi (sbr. 9. grein samningsins), og spurði nú herfræðingana hvort það væri rétt skilið, að líklega myndu ~~myndu~~ ^{skili þarna f.ö. um} verulegar breytingar ~~gera~~ ^{á því.} Sagði þá Gen. Anderson að ekki myndi vera um neinar "material" breytingar að öðru leyti en því, að ráðgert væri að brýn þörf væri fyrir eldsneytisgeymslu, sem rúmað gæti 100 þúsund tonn. Hinsvegar væri ráðgert að eyða um 11 milljónum dollara á þessu ári og svipaðri upphæð árið 1950, ^{þv. líklegi þv. samur.} en sú upphæð myndi fara í byggingu slökkvi-
stöðvar íbúðahverfa (líklega 116 units), sjúkrahús, nýtt flugvélaakýli, en um það hefði verið rætt áður. Væri ekkert annað nýtt í þessum ráða-
gerðum en eldsneytisgeymslan.

Bjarni Benediktsson sagði að öllum kæmi saman um, að Ísland væri þýðingarmikið frá hernaðar sjónarmiði. Spurning væri þá, hvort gert væri ráð fyrir ^{þá gagna} "árásarflugvelli" á Íslandi, eða hvort einungis væri um "flutningaflugvöll" að ræða. Sagði þá Gen. Anderson, að ýmsir aðrir flugvellir t.d. í Bretlandi og víðar, mundu verða miklu heppi- legri sem ^{þá gagna} "árásarvellir" og væri ekki reiknað með Keflavíkurvellingum til þeirra hluta, nema ef um "emergency" væri að ræða, svo og til árás- ar á kafbáta. B.B. benti á, að það mundi hafa mjög mikla þýðingu ef hægt væri að skýra frá því á Íslandi, að aðrir vellir væru ætlaðir til ^{þá gagna} árása ^{skerstíkt lagt í heildu á.} (Bohlen skaut því ~~í~~ ^í myndi ekki vera um árásir að ræða, heldur einungis varnar-aðgerðir. Einnig yrði að gera sér ljósa grein fyrir því, að meira en hálmingur íslensku þjóð- arinnar byggir í nágrenni Keflavíkurvallarins. Ef Rússar reyndu að ná ^{eða Reykjavíkurhöfn} vellinum/gætu þeir því gert mikið tjón á fólki. Ef Ísland yrði aðili að samningnum myndi þurfa að gera ráðstafanir til að auka ör- yggi Reykjavíkur. Spurði hann þvínæst hvort hugsanlegt væri, að fall- hlífarhermenn kæmu ^{t.í} ~~á~~ Íslandi, ef Rússar gætu ekki notað vellina. Áleit Gen. Anderson að það væri hugsanlegt, en myndi vera "very un- profitable". Bætti hann því við, að mjög hættulegt ^{er talsamt} mundi verða fyrir Rússa að lenda ^{óðr m u} á völlum, og ef Rússar flyttu lið til Íslands myndi ^{flottlestis} það líklega verða fallhlífarhermenn. Admiral Woolridge sagði að Ísland hefði sérstaklega mikla þýðingu fyrir Rússa, og myndu/því ef til vill reyna að senda lið til Íslands, t. d. á þennan hátt, eða með kafbátum. General Anderson sagði þá, að ekki gæti komið til mála að láta Rússa halda Íslandi ef þeir næðu þar fótfestu, og aðspurður af Thor Thors, sagði hann að þetta gildi hvort sem Ísland væri aðili

að samningnum eða ekki.

Eddu þú þetta er mig mikil þyrni á að taka
gætu tekið Eysteinn Jónsson spurði hvort komið gæti til mála að Rússar
fá að næsta stríð myndi að líkindum verða mjög frábrugðið fyrri
stríðum, þannig, að látlausar loftárásir mundu elga sér stað fyrstu
vikurnar, og myndu Rússar hafa í mörg horn að líta. Mundu þeir þurfa
að hugsa um Suez, Bretland, Japan, Alaska og fleiri slíka staði á
undan Íslandi. Eysteinn Jónsson spurði hvort mesta hættan mundi ekki
vera fólgin í hugsanlegum skyndiárásum (raids). Admiral Woolridge
sagði að enda þótt Rússar myndu auðvitað gera sér grein fyrir
"strategic priorities" væri þó hugsanlegt, að þeir mundu jafnframt
öðrum aðgerðum senda lið til Íslands, t. d. með kaþbátum. (Eysteinn
Jónsson kvaðst álíta mjög ólíklegt, að Rússar gætu gert sér vonir um
að halda Íslandi og þessvegna væri líklegast, að þeir mundu sanna
árásarlið til þess að eyðileggja "facilities".)

Bjarni Benediktsson sagðist álíta að ef Rússar næðu fót-
festu á Íslandi, væri ekki víst, að auðvelt væri að koma þeim þaðan
aftur, og hefði reynsla Noregs í síðasta stríði verið lærdómsrík um
það atriði. Sagðist hann í stuttu máli skilja aðstöðuna þannig, að
"reasonable possibilities" væru fyrir hendi um að takast myndi að
verja Ísland, enda þótt erlendur ^{her} væri þar ekki á friðartímum. Sagði
Gen. Anderson þá, að auðvitað myndi mikla sterkara aðstaða skapast
ef her væri þar fyrir hendi, en Bohlen spurði þá hvort hitt væri ekki
rétt skilið, að enda þótt einungis "facilities" væru fyrir hendi væri
sennilegt að takast myndi að verja landið. Játaði Anderson því, og
benti á, að flotadeildir og flugsveitir gætu verið í nágrenninu.

Bjarni Benediktsson spurði hvort Ísland hefði meiri hernaðar þýðingu ^{ebbri miðum}
~~nu en áður, og taldi Anderson~~ ^{taldi þvert á mót, at þjóðin væri} ~~spyrja vegna aukinnar flugtækni.~~ ^{meiri}
~~meiri~~ ^{mi en áður}

Admiral Woolridge vék nú að því að miklu meira tjón mundi af hljótast en ella ef til þess þyrfti að koma að taka Ísland aftur frá Rússum; þegar þeir hefðu fengið þar fótfestu. Þessvegna væri aðalatriðið að sjá um að ekki gæti komið til þess, að Rússar tækju Ísland. Hinsvegar væri útilokað að byggja á því að Rússar mundu ekki hafa hug á að taka Ísland ef þeir hefðu fari á því. Eysteinn Jónsson spurði hvort líklegt væri, að Bandaríkin mundu vita um það fyrirfram ef Rússar hygðu á skyndiárás á Ísland, og sagði þá Admiral Woolridge, að slíkar ráðagerðir mundu standa á nánu sambandi við ýmsar aðrar aðgerðir, og myndu Bandaríkin vita, t.d. með eims, tveggja eða þriggja mánuða fyrirvara hvað til staði, og haga sér eftir því.

Sagði ~~því~~ þá Eysteinn Jónsson, að auðvitað væri mikil hættu fólgin í því fyrir Ísland ef skyndiárás gæti átt sér stað fyrirvaralaust. ~~XXXX~~. Spurði Bjarni Benediktsson hvort hugsanlegt væri að Rússar gætu tekið Ísland nú, þar sem samningurinn, eða ráðstafanir í framhaldi af honum lögju ekki fyrir, og sagði Woolridge, eð engar ráðstafanir hefðu verið gjörðar "to meet that situation", en benti á að Bandaríkin mundu fylgjast með herflutningum og öðrum slökum ráðstöfunum Rússa, ~~og enda þótt að fyrirvari mundi vera fyrir hendi.~~ Bjarni Benediktsson spurði hvort ekki væri rétt, að ef Rússar hygðu á innrás í Bandaríkin, þá mundi leið þeirra liggja um Alaska, Grænland eða Ísland, og var Woolridge sammála því. Eysteinn Jónsson spurði hvort ^{hætt} ~~auðvitað~~ mundi verða að ^{þarfa spensu} ~~erilliggja~~ Reykjavíkur- og ^{þúðast á} ~~erilliggja~~ ^{þarfa spensjunn á}

Keflavík kur flugvellina frá stöðvum í Rússlandi, og sagði Gen.

Anderson, að ekki væri vitað nákvæmlega um flugþol rússneskra flugvéla, en líklega mundi sá möguleiki vera fyrir hendi. Spurði þá

Eysteinn Jónsson hvort orustuflygvélar með stöðvum í Grænlandi myndu koma að ^{gæmi eit ad vera} ~~Ísland~~ ^{Ísland}. Sagði þá Gen. Anderson, að það myndu

þær ekki gera, og myndi vera heppilegra að mta vélar frá stöðvum, t.d. í Bretlandi. Spurði Eysteinn Jónsson hvort hægt myndi að stöðva

(intercept) lofthersveit á leið til Íslands, en Gen. Anderson sagði, að ef um stóra sveit væri að ræða, væri það hæpið, og myndu einhverjar

vélanna sleppa. Spurði þá Eysteinn Jónsson hvort Bandaríkin myndu geta notast við flugvélar frá móðurskipum, og sagði Woolridge, að

það væri hægt, ~~en að þær myndu ræðstafanir til að skip hefðu aðgang að veldanexti og vistun.~~ Blarni Benediktsson sagði að ef til vill væri

nauðsynlegt fyrir Ísland að hafa varðlið á Keflavíkurvellingnum og í Hvalfirði til að koma í veg fyrir að ~~þær~~ ^{þær myndu verða meiri} getu látið til sín taka

á þeim stöðvum og áleit Anderson það mjög æskilegt og myndu Bandaríkin reiðubúin til að gefa ráðleggingar í þeim efnum ef þeirra væri óskað.

Sagði Woolridge að yfirleitt væri æskilegt að viðbúnaður væri fyrir hendi á Íslandi, t.d. að til væru kaþátanet til að leggja fyrir

hafnir, ~~það væri hægt að koma að þeim~~ ^{það væri hægt að koma að þeim} ~~það væri hægt að koma að þeim~~ ^{það væri hægt að koma að þeim}

~~það væri hægt að koma að þeim~~ ^{það væri hægt að koma að þeim} Bjarni Benediktsson benti á, að Ísland hefði einungis lögreglulið 150 manna, og erfitt gæti orðið að koma upp

nægilegu varðliði. Kommúnistarnir myndu líklega geta tekið völdin með ofbeldi, og þó að aðrir myndu snúa gegn þeim, þá mundi það þó taka tíma. Spurði þá Anderson hvort ekki væri hægt að skipuleggja starfs-

semi annarra en kommúnista, en B.B. sagði að Íslendingar væru að eðlisfari flestir aðgjörlega frábítnir öllu ofbeldi, og myndu aldrei taka

upp vopnaburð. Væri það ~~ráðgjafi~~ atriði, sem kæmi kommúnistum að haldi, því að margir héldu að Rússar myndu aldrei ráðast á friðsama þjóð eins og Íslendinga, og hefðu ekki enn átáð sig á rússneskum háttum. Hickerson sagði, að ekki væri hægt að loka augunum fyrir því, að þar sem um væri að ræða væri ekki togstreypa milli Bandaríkja og Rússlands, enda gætu Bandaríkin sjálfsgat komista að samningum við Rússa um skiptingu heimsins milli þeirra ef um það væri að ræða. Svo væri hinsvegar alls ekki, því að það sem vekti fyrir Bandaríkjunum væri að efla öryggi allra lýðræðisþjóða gegn ofbeldinu, og væri það sameiginleg hagsmunamál lýðræðisþjóðanna. Samningurinn væri algjörlega innan ramma S.P., ákvæðum hans væri ekki beint gegn neinu sérstöku ríki, heldur gegn hvaða árásarríki sem er, þannig, að slíkt ríki gæti ekki gleypst í sig eitt og eitt ríki í einu.

Bjarni Benediktsson vék að því, að sumir hefðu haldið því fram, að Hitler hafi á sínum tíma ráðist á Rússland að óvörum, en þaðir hefðu sagt, að Rússar hafi vitað fyrirfram um árásina ^{m.a.} vegna herflutninga. Sagði ^{af Hickerson} Woolridge, að síðri skoðunin væri rétt. Eysteinn Jónsson spurði hvort vitað væri til þess, að Þjóðverjar hefðu ráðgert rárás á Ísland, og upplýsti B.B. þá, að Mr. Butrick ^{hefði} ^{niðir} ^{alveg} ^{skýrt} ^{stíga} sér frá því, að Bandaríkjamenn hefðu í fórum sínum skjöl, sem sönnuðu það, að sumarið 1940 hafi Hitler óskað eftir ástlunum um töku "Atalantic islands". Sagði Heickerson að líklega mundi Hitler hafa hætt við þær ráðagerðir, því að hann hafi búist við því að ekki mundi takast að halda landinu. B.B. óskaði eftir sönnunargögnum um þýzku fyrirætlanirnar, ~~og helzt þannig, að ekki væri augljóst, að þau gögn~~

~~hefðu verið afhent af Bandaríkjunum í þessu sambandi~~ Var þá upplýst, að ekki væri búið að birtapessi gögn, en að ráðherrarnir gætu fengið afrit af handritinu, svo og að þeim mundi verða skýrt frá því, ef fleiri slík gögn fyndust, því að nú væri verið að vinna úr ýmsum þýzkum skjölum.

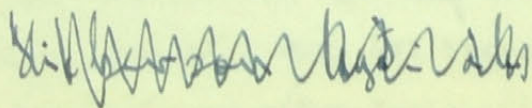
Eysteinn Jónsson spurði hvort Rússar gætu með árás á Island eyðilaggt flugvöllinn, þannig, að hann yrði ónothæfur lengi. Sagði Gen. Anderson, að ~~þetta~~ ýmislegt væri hægt að eyðileggja með beinni árás eða sabotage, og myndi athyglin líklegast beinast að því að eyðileggja eldsneytisgeymslur, en flugbrautir væri fljótlega hægt að gera við. Spurði Eysteinn Jónsson þá, hvort líklegt væri, að Rússar myndu ~~gera~~ mikla ~~til~~ ^{legga} ^{áherslu á} eyðileggja slíkar geymslur, og sagði Gen. Anderson að það myndu þeir gera, því að á styrjaldartímum væri gótkun edlsneytis mun meiri en framleiðslan, og því mikilsvirði að eyðileggja birgðir. Bjarni Benediktsson ^{vísar upp að ásta hefði komið frá} ~~þetta~~, að sama tjón en minni áhætta mundi vera fyrir hendi ef Íslendingar fremdu sabotage, og tók Hickerson undir það. Spurði B.B. þvínæst hvort Rússar hefðu herstöðvar á Spitzbergen, og sagði Gen. Anderson, að ekki gæti hann fullyrt um það, en álitnið væri að svo væri ekki. Hefðu Bandaríkin ekki rannsakað það mál síðan í fyrrasumar, en Bretar hefðu athugað málið og álitu að rússneskar stöðvar væru þar ekki. Spurði B.B. hvort slíkar stöðvar myndu þýðingarmiklar fyrir Rússa, og sagði ^{Anderson} ~~þetta~~ ^{álíta} að minnsta kosti mundi bygging slíkra stöðva tala sínu máli, en ekki væri loku fyrir það skotið, að slíkum stöðvum yrði komið upp án þess að Bandaríkin vissu um það. Thor Thors benti á að Norðmenn myndu geta fylgst með því, og tók Gen. Anderson undir það. Thor Thors spurði hvort "civilians"

myndu geta sett hindranir á flugvöllinn, ef á þyrfti að halda, þannig, að hann yrði ónothæfur í bili, og sagði Gen. Anderson, að það mundi vera mjög auðvelt að hafa slíkar hreyfanlegar hindranir, auk þess, sem auðvitað væri hægt að sprengja upp flugbrautirnar.

Admiral Woolridge sagði, að gera yrði ráð fyrir þeim möguleika, að íslenskir kommúnistar og t.d. bússneskur síldveiðifloti, gætu náð vellinum á sitt vald. Eysteinn Jónsson spurði hvort ekki mundi vera erfitt fyrir fallhlífarhermenn að lenda í hrauni, eins og væri t.d. í kringum Keflavíkurflugvöllinn. Gen. Anderson kvað það vera en benti á, að slíkir menn gætu lent annarsstaðar á Íslandi.

Bjarni Benediktsson sagði að eftir því sem fram kæmi á þessum fundi, virtist, að oryggi Íslands mundi ~~þess~~ að áliti herfræðinganna bezt tryggt með því að ákveðnar ráðagerðir, sem gerðar væru í samráði lögju fyrir um það, hvað gera skyldi ef til árásar kæmi, eða hún væri yfirvofandi, og kvað Gen. Anderson það rétt skilið. Eysteinn Jónsson spurði hvort mögulegt mundi vera að nota einungis Keflavíkurvöllinn, en ekki Reykjavíkurhöfn. Svaraði Admiral Woolridge því til, að nauðsynlegt mundi vera að mta Reykjavíkurhöfnina, því að Keflavíkurhöfn væri ónothæf eins og nú væri. Lagði hann síðan enn einu sinni á¹ herzlu á, að aðal tilgangurinn með samningi þessum væri að koma í veg fyrir árás, og væri hið aukna öryggi fólgið í því sérstaklega.

Að lokum sagði Bjarni Benediktsson, að málið hefði skýrzt ~~vegna~~ vegna upplýsinga þeirra, sem fram hefðu komið, og þakkaði þeim, sem þar höfðu gefið. Fleira gerðist ekki.

-ur
Miðvikudaginn, 16. marz, 1949.

Fundur var haldinn í State Department kl. 11.00 fyrir hádegi með þeim Mr. Hickerson og Mr. Hulley. Í byrjun fundarins sagði B. B. að málið hefði skýrzt að ýmsu leyti vegna þeirra upplýsinga, sem fengizt hefðu, en þó væru enn nokkur atriði, sem upplýsa þyrfti nánar. Vék hann fyrst að orðalagi annarrar greinar, og spurði hvort þar væri um nokkrar ákveðnar ráðagerðir að ræða, en Hickerson sagði, að þar væri einungis um almennar yfirlýsingar að ræða, og hefðu engar ráðagerðir verið gerðar ennþá í framhaldi af þeim. B. B. spurði þá hvernig stæði á því, að Ítalía yrði ef til vill meðal samningsaðilanna, enda þótt ~~þetta~~ ^{samur} væri kenndur við ~~Norður-~~ ^{Atlantshafið}. Sagði þá Hickerson, að margar ástæður væru fyrir því. Að vísu væri rétt, að nafn samningsins væri ekki að öllu leyti heppilegt, því að ljóst væri t. d., að Ítalía lægi ekki við ~~Norður-~~ ^{Atlantshafið}, og það sama mætti segja um Luxembourg. Hinsvegar lagju svipaðar röksemdir til grundvallar fyrir þátttöku þessara tveggja landa. Luxembourg væri eitt af Benelux löndunum og vegna hinnar nánú samvinnu þeirra landa hafi verið talið nauðsynlegt, að ekkert þeirra stæði utan við samninginn. Síðastliðið ár hefðu Frakkland og Ítalía gert með sér samning um ökonomískt bandalag (economic union), sem myndi svipa til Benelux bandalagsins, og kæmu þá sömu röksemdirnar til greina. Ítalir hafi sjálfir mjög eindregið óskað eftir þátttöku og hafi ekki verið talið hagkvæmt

að hafna þeirri viðleitni. Mjög nán samvinna ætti sér nú stað meðal ýmsra ríkja Evrópu, þannig hafi nú verið stofnað hið svonefnda Evrópuráð, og ætti Ítalía sæti í því. Loks álitu hernaðar sérfræðingar mjög hagkvæmt að Ítalía væri aðili að samningnum, því að vernd Ítalíu væri náteggð vernd annarra ríkja. Að vísu hefði herstyrkur Ítalíu verið takmörkunum bundinn í friðarsamningunum, en þó væri það um nógu mikinn styrk að ræða til þess að mikið gagn gæti að honum orðið ef á þyrfti að halda. Frakkland hefði auk þess lagt megin áherzlu á þátttöku Ítalíu. Bætti Hickerson því við, að í 10. grein samningsins væri í raun og veru gert ráð fyrir því, að hvert Evrópuríki geti gengið að samningnum síðar, ef allir aðilar samþykktu það og myndi það t. d. einnig ná til Rússlands, og leppríkja þess. Væri því sjáanelega ekki eingöngu miðað við svæðið, sem að Atlantshafi liggur. Hinsvegar væru ^á þessu stigi málsins miðað við, að þátttökuríkin yrðu 12 fyrst um sinn. T. d. stæði ekki til nú að bjóða Grikklandi eða Tyrklandi þátttöku. Væri þýðingarmikið í framtíðinni varðandi það atriði, hver af staða leppríkja Rússlands yrði, *t. l. þess at um samfellda varna hlöðu set: verið að náðu.* Bjarni Benediktsson sagði að hugsanlegt væri, að mikil andstaða yrði á Íslandi gegn þátttöku í samningnum. Ísland hafi ekki átt kost á að fylgjast nákvæmlega með samningaunleitunum fyrir en alveg nýlega, og enda þótt þær upplýsingar, sem fengið hefðu síðustu daga væru mjög þýðingarmiklar gæti þó svo farið, að ekki yrði hægt að taka endanlega ákvörðun innan 4. apríl, og væri þá spurning hvort Ísland gæti gengið inn í samninginn seinna ef því sýndist svo. Væri jafnvel hugsanlegt, að sú stefna gæti verið heppileg að ýmsu ~~örum~~ leyti. Hickerson svaraði því, að ef Ísland ~~upplýsingar~~ ekki samninginn myndi ekki verða um þátttöku af þess hálfu að ræða fyrir

athugunar hvort láta skyldi í té "facillities" fyrr en einhver sá atburður gerðist, sem gert væri ráð fyrir í 5. grein. Hickerson sagði að annaðhvort væri gert ráð fyrir slíkum atburði eða þá að "emergency" væri að ráða, sem væri svo alvarlegt, að íslenska ríkistjórnin álitu að ekki yrði hjá því komist, að "facillities" yrðu látin í té. Bjarni Benediktsson sagði að ~~það væri auðvitað ljóst, að íslenska ríkisstjórnin gæti alltaf boðið fram slík "facillities" ef henni þatti ástæða til, en~~ spurningin væri sú, hvort það mundi vera talið ósanngjarnt frá sjónarmiði hinna aðilanna ef Ísland neitaði um "facillities" þangað til svo stæði á, sem lýst væri í 5. grein. ~~XXXXXXXXXX~~ Hickerson sagði að þeirri spurningu yrði bezt svarað með dæmi. Samningurinn væri gerður til 20 ára. Eftir 15 ár væri ef til vill komin svo mikil "tension" í alþjóðamálum, að t.d. 11 ríki af 12 álitu, að nú væri ástandið svo alvarlegt, að rétt væri að taka við hinum íslenzku "facillities" vegna "emergency". Hinsvegar álitu íslenzki fulltrúinn einn, að ekki væri ástæða til slíkra ~~XXXXXXXXXX~~ aðgerða, og jafnvel að þær gætu gert ástandið enn alvarlegra en ella. Væri þá enginn vafi á því, að skoðun íslenzka fulltrúans mundi ráða úrslitum.

Bjarni Benediktsson vék næst að því að í samningi Íslands við Bandaríkin frá 1941 væri gert ráð fyrir skaðabótageiðslum af hálfu Bandaríkjanna fyrir tjón, sem hlytist af hernaðaraðgerðum þeirra. Spurning væri hvernig á slíkt atriði yrði litið samkvæmt þessum samningi. Ísland væri mjög fátækt land, og hefði ekki ráð á að verða fyrir miklu tjóni vegna hernaðar aðgerða. Væri því þýðingarmikið að fá upplýsingar um það, hvort það yrði talið ósanngjarnt ef Ísland segði í sambandi við tiltekna ráðagerðir Council um notkun hinna íslenzku "facillities", að þær væru því aðeins aðgengi-

legar ef ~~einhver~~ eitthvað svipað gildi um tjónið, og ákveðið var í samningnum frá 1941. ^{At til vill} Er til vill væri ekki hægt að taka endanlega afstöðu til þessa máls nú, en hér væri þó um þýðingarmikið atriði að ræða. Þessu svaraði Hickerson þannig, að um þetta atriði hefðu aðilarnir aldrei rætt, og hann vissi því ekki um hvaða álit þeir hefðu á því. Hinsvegar hefðu Bandaríkin eins og vitað væri haft her í ýmsum löndum, og venjulega væri gengið út frá því, að ef hermenn, t.d. yllu tjóni á mönnum eða munum, svo sem ef maður yrði fyrir herflutningabíl myndi eftir atvikum geta verið um skaðabætur að ræða og væri venjulega farið eftir vissum reglum um slákar kröfur. B. B. ^{sagt í e} (minnti á það, að oft hefði tekið fjölda mörg ár að fá úr slíkum kröfum skorið, og hefðu jafnvel sumar kröfur frá fyrri heimsstyrjöldinni verið enn í athugun er sú seinni braust út.) Aðal atriðið á þessu stigi mundi vera að fá vitneskju um, hvort skaðabótakröfur af hálfu Íslands vegna hernaðar aðgerða mundu að megin stefnu til vera álitnar ósanngjarnar. Eysteinn Jónsson sagði að úr því að tekið hefði verið skýrt fram í samningnum frá 1941 um þetta atriði myndu andstaðingar þessa samnings benda á, að það fyrirkomulag hefði verið hagkvæmara og virtist því að öðru jöfnu betra að nota tvíhliða formið. Hickerson sagði að Ísland væri auðvitað í sérstöðu varðandi þetta atriði, en ýmsir Bandaríkjamenn væru mjög tortryggir þegar önnur ríki færu fram á skaðabætur vegna hernaðar aðgerða, því að oft hefði verið um misnotkun að ræða, eins og t.d. í Frakklandi. Endurtók hann síðan, að hann gæti ekkert um þetta sagt endanlega, enda þótt hann persónulega gerði sér grein fyrir því, að Ísland hefði sérstaka aðstöðu, ^{og sin "wolf-hand" skotun væri} ^{á þetta væri skili viðlíkt!} Bjarni Benediktsson sagði að ljóst væri að Ísland hefði að ýmsu leyti sérstöðu. Aður hefði verið upplýst, samt sem áður, að

Ísland myndi líklega ekki geta gert fyrirvara um þá sérstöku að-
stöðu sína, að það hvorki hefði né þtlaði sér að hafa her. Um leið
hafi hinsvegar verið upplýst, að allir aðilar hafi skilið þá sér-
stöðu Íslands, og væri nauðsynlegt að fá upplýsingar um hvort algjör-
lega væri útilokað að slíkur fyrirvari yrði gerður. ^{formlegan} Hickerson
spurði hinsvegar hvort það mundi ekki nægja, að ráðherrarnir
skýrðu frá því á Íslandi, að í umræðum þessum hefðu þeir gert
grein fyrir sérstöðu Íslands að þessu leyti, og hefði þeim þá verið
sagt, að allir aðilar samningsins gerðu sér xxx ljósa grein fyrir
henni og viðurkenndu hana fyllillega. Auk þess myndi Ísland algjör-
lega ákveða sjálfst hvenær það léti "facilities" í té. Bjarni
Benediktsson sagði að það væri auðvitað þýðingarmikið að hægt
væri að skýra frá þessu, en hitt myndi þó ^{enn} ~~þá~~ þýðingarmeira
ef hægt væri að gera formlegan fyrirvara, og sagði þá Hickerson
að hann myndi þurfa að ræða málið nánar við Dean Acheson, en enginn
vafi væri á, að þetta mundi verða hættulegt fordæmi, því að önnur
ríki mundu koma á eftir með sína fyrirvara. Eysteinn Jónsson
hreyfði því, hvort ekki myndi hagkvæmara að fá slíkum fyrirvara
fræmgengt ef Ísland undirritaði samninginn ekki nú, heldur biði
þess að hann gengi í gildi, og gengi síðar að honum með fyrirvara.
Ekki taldi Hickerson þá leið hagkvæmari. Sagði xxx hann að einungis
mundi vera um gálgefrest að ræða, því að þegar spurningin um fyrir-
vara kemur upp aftur, myndi í raun og veru vera um nýja skuldbindingu
að ræða ^{at formlegan} sem t. d. Senate Bandaríkjanna mundi þurfa ^{að} ~~þá~~ taka afstöðu
til hennar. Spurði hann síðan hverskonar fyrirvara íslenska
ríkisstjórnin mundi hafa hugsað sér. Sagði þá Bjarni Benediktsson,
að enginn slíkur fyrirvari hefði verið orðaður enn, en að efni til

mundi vera æskilegt að taka það fram, að Ísland undirritaði samninginn í því trausti að hinir aðilarnir gerðu sér fulla grein fyrir hinnar sérstöku stöðu Íslands, þar sem Íslendingar væru vopnlaus þjóð, og gæti ekki haft her. Ef hinsvegar væri skrifað undir fyrirvaralaust ^{myndi auðat. samningssamt} ~~þátti ef til vill segja~~, að Ísland ^{hefði} ~~felli~~ að megin stefnu til ^{falli} ~~á~~ að það myndi geta komið til mála, að því yrði haldið fram, að) orðin "including military force" næðu einnig til þess. (sbr. 5. grein). Hickerson sagði að þau orð væru takmörkuð af því, sem ^{er eftir} ~~er~~ ^á ~~í~~ þeirri grein, þ.e. "which it deems necessary"

Bjarni Benediktsson sagði að það væri að vísu rétt, en aðstaða íslensku ríkisstjórnarinnar mundi auðveldast mjög ef þetta væri tekið skýrt fram sérstaklega þar sem öllum aðilunum kæmi saman, að Ísland væri í algjörðri sérstöðu varðandi þetta atriði. Hinsvegar væri ekki nauðsynlegt að gera fyrirvara um að Ísland vildi ekki hafa her eða herstöðvar á friðartímum.] Thor Thors spurði þá, hvort hvort hugsanlegt væri að í stað þess að gerður yrði formlegur fyrirvari við uddirskrift, myndi verða afhent bréf þess efnis er áður getur. Hickerson sagði enn einu sinni, að hann hefði ekkert á móti því, að skýrt væri frá því, að sérstaða Íslands að þessu leyti hefði verið fyllilega skilið, því þar væri aðeins um staðreynd að ræða. Það væri fyllilega viðurkennt, að Ísland hefði sérstöðu, að það hefði engan her, og ætlaði sér ekki að hafa, að það vildi ekki hafa erlendan her eða herstöðvar á friðartímum, og að allar aðgerðir þess samkvæmt þessum samningi væru algjörlega á þess valdi. Hitt hefði hann oft sagt, að beinn fyrirvari, jafnvel um þetta atriði, myndi geta leitt til þess, að önnur ríki færu einnig af stað. Var málið síðan rætt nokkru nánar

og stakk Mr. *Achilles*, sem Hickerson hafði kallað inn á fundinn í þessu sambandi upp á því, að líklega myndu þeir sem undirrituðu samninginn hver um sig halda smá ræðu, og væri hugsanlegt, að hægt væri að koma hinu íslenska orðalagi að í slíkri ræðu. Bjarni Benediktsson sagði að ~~alle ekki væri víst hvort slíkt mundi nægja, og þyrfti~~ ^{nútt væri} að athugasemalið betur. Sagði Hickerson að ráðgert væri að afhenda texta samningsins ásamt boði um þátttöku í Portúgal og Danmörku á morgun. Myndi utanríkisráðherra Íslands einnig verða afhent slíkt boð þann dag, jafnframt því, sem afrit mundi verða afhent utanríkisráðuneytinu í Reykjavík. Bjarni Benediktsson sagði að ekkert væri því til fyrirstöðu, að slíkt boð yrði afhent, en hitt yrði hann að taka skýrt fram, að á þessu stigi málsins gætu ráðherrarnir hvorki persónulega né sem fulltrúar þjóðar sinnar sagt um það, hvort Ísland mundi gerast aðili. Það atriði yrði að athuga nánar á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga. Sagðist Hickerson gjöra sér fulla grein fyrir því, og tók fram, að texti samningsins myndi verða ~~þetta~~ birtur í Washington föstudaginn 18. marz, kl. 11 f.h. Spurði hann síðan hvort óskað væri eftir því, að ræða nánar við Dean Acheson um það hvort fyrirvari gæti t.d. verið í ræðuformi, en Bjarni Benediktsson taldi, að það mundi ekki vera tímabært. Hickerson sagðist að lokum vilja endurtaka það, að ekkert væri því til fyrirstöðu að upplýsingar væru gefnar íslensku ríkisstjórninni allri og íslensku þjóðinni um það;

1. Að fullur skilningur hefði verið sýndur varðandi sérstöðu Íslands.
2. Að viðurkennt væri, að Ísland hefði engan her og ætlaði sér ekki að stofna her.

3. Að ekki kæmi til mála að erlendir her eða herstöðvar yrðu á Íslandi á friðartímum.
4. Að ef Ísland gengi að samningnum myndi vera ætlast til þess, að það myndi láta í té ^{afstöfn} "facilities" í ófriði.
5. Að Ísland myndi taka þátt í öllum ráðagerðum varðandi notkun slíkra "facilities", og ^{afstöfn}
6. að það myndi algjörlega vera á valdi Íslands sjálfs hvenær "facilities"yrðu lätin í té.

Afhenti Hickerson síðan eintak af hinu endanlega samningsuppkasti , sem gengið hafði verið frá daginn áður, og var ákveðið ⁴⁶ að ráðherrarirnir skyldu fara á fund Dean Acheson kl. 11, fyrir hádegi næsta dag, og myndu utanríkisráðherrarirnir tveir gefa út sameiginlega fréttatilkynningu um viðræðurnar. Fleira gjörðist ekki.